

Βρυξέλλες, 4 Ιουνίου 2021
(OR. en)

9147/21

SOC 372
EMPL 278
ECOFIN 564
EDUC 221
SAN 359
GENDER 70
ANTIDISCRIM 70

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Επιτροπή Απασχόλησης και Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας
Αποδέκτης:	Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων / Συμβούλιο
Θέμα:	Ευρωπαϊκό Εξάμηνο α) Αξιολόγηση της εφαρμογής των συστάσεων ανά χώρα (ΣΑΧ) του 2020 και των σχετικών συστάσεων του 2019 – Γνωμοδότηση της Επιτροπής Απασχόλησης (EMCO) και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ) – Έγκριση

Επισυνάπτεται για τις αντιπροσωπίες η προαναφερόμενη γνωμοδότηση προς έγκριση από το Συμβούλιο (EPSCO) στις 14 Ιουνίου 2021.

Γνωμοδότηση της Επιτροπής Απασχόλησης (EMCO) και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ) για τον κύκλο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου του 2021

Προοίμιο

Βάσει των διατάξεων των τίτλων ΙΧ και Χ της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), της εντολής των επιτροπών, η οποία δίδεται από τα άρθρα 150 και 160, και των αποφάσεων του Συμβουλίου για τη σύσταση των επιτροπών, η Επιτροπή Απασχόλησης (EMCO) και η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ) διενήργησαν ανάλυση της εφαρμογής των συστάσεων ανά χώρα (ΣΑΧ) του Συμβουλίου για το 2020 και ορισμένων μερών των σχετικών ΣΑΧ για το 2019 στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης (**τμήμα 2** της παρούσας γνωμοδότησης). Το **τμήμα 1** περιέχει τις απόψεις των επιτροπών σχετικά με τις πτυχές διακυβέρνησης του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

Τμήμα 1

Γενικές πτυχές διακυβέρνησης του κύκλου του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου του 2021 και απόψεις σχετικά με το μέλλον του Εξαμήνου

Κατά την τελευταία δεκαετία, το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο αποτέλεσε το πλαίσιο για τον συντονισμό της οικονομικής πολιτικής στην ΕΕ, το οποίο καλύπτει τις δημοσιονομικές, οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές και τις πολιτικές για την απασχόληση με ολοκληρωμένο τρόπο.

Η διακυβέρνηση της πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής είναι πλήρως ενσωματωμένη στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο¹. Το άρθρο 148 της ΣΛΕΕ αποτελεί τη βάση για ορισμένα καθήκοντα που ανατίθενται βάσει της Συνθήκης: κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση, Κοινή Έκθεση για την Απασχόληση (ΚΕΑ) καθώς και άλλες δραστηριότητες παρακολούθησης στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα, για τα οποία οι επιτροπές EPSCO διαδραματίζουν βασικό ρόλο. Η Συνθήκη απαιτεί από τα κράτη μέλη να συμβάλλουν στη «συντονισμένη στρατηγική για την απασχόληση»... «κατά τρόπο που συμβιβάζεται» με τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών (άρθρο 146 ΣΛΕΕ). Επιπλέον, οι αποφάσεις του Συμβουλίου για τη σύσταση της EMCO και της ΕΚΠ καλούν τις δύο επιτροπές να συμβάλουν σε όλες τις πτυχές του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου στο πεδίο της αρμοδιότητάς τους και να υποβάλουν σχετική έκθεση στο Συμβούλιο.

Σύμφωνα με το άρθρο 148 της ΣΛΕΕ, η EMCO εξετάζει κατ' έτος τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη για την εφαρμογή των οικείων πολιτικών απασχόλησης, υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση, όπως ορίζονται στα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ), και ενημερώνει σχετικά το Συμβούλιο. Με βάση την εντολή της, η ΕΚΠ διενεργεί παρόμοια ανάλυση της υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων στους τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της. Το αποτέλεσμα αυτών των δραστηριοτήτων παρακολούθησης υποβάλλεται στο Συμβούλιο και χρησιμοποιείται στις συζητήσεις σχετικά με τις συστάσεις ανά χώρα (ΣΑΧ) που εκδίδονται προς τα κράτη μέλη (πάνω από το 40 % των συστάσεων αυτών αφορούν προκλήσεις στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής πολιτικής στους κύκλους του 2019 και του 2020). Επίσης, με βάση την προαναφερόμενη εξέταση και σε συνεργασία με την ΕΚΠ, η EMCO συμβάλλει στην Κοινή Έκθεση για την Απασχόληση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχετικά με την κατάσταση της απασχόλησης στην Ένωση και την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση.

Λόγω της έξαρσης της πανδημίας COVID-19 στις αρχές του 2020, ήταν αναγκαίο να πραγματοποιηθούν **προσωρινές προσαρμογές στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο**. Η συνεχιζόμενη κρίση απαίτησε τη λήψη έκτακτων μέτρων, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα τη θέσπιση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) — ενός άνευ προηγουμένου χρηματοδοτικού μέσου για επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις για τον μετριασμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης και τη στήριξη μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάκαμψης, καθώς και της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης.

¹ Η νομική βάση για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο ορίζεται στο άρθρο 121 της ΣΛΕΕ σχετικά με τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και στο άρθρο 148 σχετικά με τον συντονισμό της πολιτικής για την απασχόληση.

Ο RRF είχε αντίκτυπο τόσο στο χρονοδιάγραμμα όσο και στα παραδοτέα του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, γεγονός που με τη σειρά του επηρέασε τη διαδικασία πολυμερούς εποπτείας των εξελίξεων στον τομέα της απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, τα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ), και όχι τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ), ορίστηκαν ως τα κύρια έγγραφα αναφοράς σχετικά με τις μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες των κρατών μελών σε αυτόν τον έκτακτο κύκλο του Εξαμήνου. Οι εκθέσεις ανά χώρα για το 2021 πρόκειται να αντικατασταθούν από την αξιολόγηση των ΣΑΑ από την Επιτροπή, ενώ οι μη δημοσιονομικές ΣΑΧ δεν θα εκδοθούν το 2021. Επιπλέον, οι πολυμερείς επισκοπήσεις του 2021 στην EMCO και την ΕΚΠ πραγματοποιήθηκαν πριν από τη δημοσίευση των ΣΑΑ, γεγονός που δεν επέτρεψε στις επιτροπές να λάβουν επαρκώς υπόψη τις δυνατότητες των μέτρων που προβλέπονται στα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) για την εφαρμογή των ΣΑΧ για την περίοδο 2019-2020 στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα. Η διαδικασία διακυβέρνησης του RRF δεν προέβλεπε επίσημο ρόλο για το EPSCO και τα συμβουλευτικά του όργανα, το οποίο συνιστά σημαντική απόκλιση από τα προηγούμενα έτη κατά τα οποία η EMCO και η ΕΚΠ συμμετείχαν σε όλες τις πτυχές του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου που ενέπιπταν στην αρμοδιότητά τους.

Στο πλαίσιο αυτό, η **EMCO και η ΕΚΠ συνέχισαν να παρακολουθούν τις προσπάθειες των κρατών μελών για την εφαρμογή των συστάσεων ανά χώρα του 2020 και των σχετικών ΣΑΧ του 2019**. Οι δύο επιτροπές εξέτασαν από κοινού εγκάρσια θέματα· αυτό επέτρεψε τη διεξοδική εξέταση των κοινών προκλήσεων και τον σχεδιασμό κατάλληλων πολιτικών απαντήσεων. Διευρύνοντας σημαντικά τις διαχρονικές οριζόντιες συζητήσεις, οι επιτροπές έδωσαν μεγαλύτερη έμφαση στις πολυμερείς και θεματικές πτυχές του έργου τους. Αυτό έδωσε στα κράτη μέλη πρόσθετες ευκαιρίες να συμμετάσχουν σε διεξοδικές συζητήσεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης τόσο των διαρθρωτικών όσο και των αναδυόμενων προκλήσεων, συμπληρώνοντας τις επισκοπήσεις των ΣΑΧ.

Η EMCO και η ΕΚΠ συνέχισαν να επιδιώκουν τη συμμετοχή **σχετικών επιτροπών και συμβουλευτικών οργάνων άλλων συνθέσεων του Συμβουλίου** στις σχετικές με το Εξάμηνο δραστηριότητές τους. Η EMCO πραγματοποίησε τις συζητήσεις της σχετικά με τις ΣΑΧ για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τις δεξιότητες από κοινού με την Επιτροπή Παιδείας (EDUC), ενώ η ΕΚΠ ζήτησε τη συμμετοχή της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου «Δημόσια υγεία» (WPPHSL) μέσω των εθνικών της αντιπροσώπων. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις ενίσχυσαν την πολιτική ουσία των συζητήσεων και οδήγησαν σε πιο ολιστικές εκτιμήσεις των ζητημάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της EMCO και της ΕΚΠ.

Η προσωρινά τροποποιημένη διαδικασία του Εξαμήνου επηρέασε τις αλληλεπιδράσεις με την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής (ΕΟΠ), τους κοινωνικούς εταίρους και εκπροσώπους των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Ειδικότερα, η απουσία μη δημοσιονομικών ΣΑΧ το 2021 **μείωσε τις ευκαιρίες για κοινές εργασίες των επιτροπών EPSCO και ECOFIN σχετικά με το Εξάμηνο**. Ωστόσο, τον Απρίλιο του 2021 πραγματοποιήθηκε κοινή ανταλλαγή πολιτικών EMCO-EΚΠ σχετικά με θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, τα οποία είναι επίσης σημαντικά για τη διακυβέρνηση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (σχέδιο δράσης για τον κοινωνικό πυλώνα, με ιδιαίτερη έμφαση στους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ και τον αναθεωρημένο κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων· τη σύσταση της Επιτροπής για την αποτελεσματική ενεργό στήριξη της απασχόλησης (EASE) και την εφαρμογή του μέσου στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE)). Οι επιτροπές EPSCO θα συνεχίσουν να αναζητούν περαιτέρω ευκαιρίες για τακτική και στενότερη συνεργασία μεταξύ των επιτροπών στον επόμενο κύκλο του Εξαμήνου και πέραν αυτού και θα παραμείνουν προσηλωμένες στη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Η EMCO και η ΕΚΠ είναι της γνώμης ότι το **Ευρωπαϊκό Εξάμηνο εξακολουθεί να αποτελεί αποτελεσματικό εργαλείο συντονισμού** για την υποστήριξη της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης, της ανταγωνιστικότητας, της απασχόλησης και της επαρκούς κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης, ιδίως κατά την παρούσα κρίση. Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου EPSCO σχετικά με την ετήσια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΕΣΒΑ) του 2021, οι υπουργοί ζήτησαν την επάνοδο σε πλήρη κύκλο του Εξαμήνου που θα επιτρέπει μια συνολική διαδικασία πολυμερούς εποπτείας στους τομείς της πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής, ενισχύοντας παράλληλα τον ολοκληρωμένο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών.

Όσον αφορά τις διαδικαστικές προσαρμογές που σχετίζονται με τον κύκλο του Εξαμήνου του 2021, τα μέλη είναι της άποψης ότι οι αλλαγές που προκάλεσε ο RRF ήταν δικαιολογημένες. Οι τροποποιημένες απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων επέτρεψαν στα κράτη μέλη να επικεντρωθούν σε επείγουσες απαντήσεις και μεταρρυθμίσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση της κρίσης. Ωστόσο, οι προσαρμογές αυτές θα πρέπει να παραμείνουν προσωρινές· **τα κράτη μέλη υποστηρίζουν έντονα τις δύο επιτροπές για την έγκαιρη επιστροφή σε μια συνολική διαδικασία του Εξαμήνου, με την επαναφορά όλων των βασικών στοιχείων του Εξαμήνου, ήδη στον επόμενο κύκλο**.

Ειδικότερα, οι δύο επιτροπές είναι της άποψης ότι **είναι ζωτικής σημασίας να εξασφαλιστεί επαρκής παρακολούθηση των εξελίξεων της πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής και των πολιτικών απαντήσεων**. Τα μέλη τόνισαν τον ισχυρό μακρόπνοο χαρακτήρα της διαδικασίας του Εξαμήνου και την ανάγκη να διατηρηθεί η εστίαση σε πιο μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές προκλήσεις με ευρύτερο πεδίο εφαρμογής που υπερβαίνει τις μεταρρυθμίσεις και τις επενδύσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο των ΣΑΑ.

Στο πλαίσιο αυτό, τα **εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ)** θα πρέπει να παραμείνουν το κατάλληλο εργαλείο υποβολής εκθέσεων για τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και την πρόοδο προς την υλοποίηση των ΣΑΧ, ενώ η αξιολόγηση της εφαρμογής των ΣΑΑ θα πρέπει να ενσωματωθεί πλήρως στη διαδικασία του Εξαμήνου. Στο πλαίσιο αυτό, **η σύνδεση μεταξύ των ΕΠΜ και των ΣΑΑ θα πρέπει να είναι καλύτερα διαρθρωμένη**. Δεδομένου ότι τα ΕΠΜ καλύπτουν ευρύτερο φάσμα θεμάτων στο πλαίσιο μιας συνολικής διαδικασίας του Εξαμήνου, η υποβολή εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή των ΣΑΑ, συμπεριλαμβανομένης της επίτευξης των ορόσημων και των στόχων των ΣΑΑ, θα μπορούσε να ενσωματωθεί στα ΕΠΜ. Είναι σημαντικό να αποφεύγεται η αλληλεπικάλυψη όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων. Επιπλέον, σύμφωνα με την εντολή τους, οι επιτροπές EPSCO θεωρούν ότι θα πρέπει να συμμετέχουν στη συζήτηση σχετικά με την εφαρμογή και την παρακολούθηση των ΣΑΑ και των ΕΠΜ.

Οι επιτροπές είναι της γνώμης ότι θα πρέπει να διατηρηθούν οι πτυχές της **πολυμερούς εποπτείας** της διαδικασίας του Εξαμήνου. Οι συνολικές και τακτικές **εκθέσεις ανά χώρα** προηγούμενων κύκλων θα πρέπει να επανεισαχθούν από τον επόμενο κύκλο, ως βάση για την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών όσον αφορά την πρόοδο ως προς την εφαρμογή των ΣΑΧ. Η EMCO και η ΕΚΠ συντηρούν επίσης την άποψη ότι οι μη δημοσιονομικές **συστάσεις ανά χώρα** θα πρέπει να επανεισαχθούν, λαμβανομένης επίσης υπόψη της σημασίας των ζητημάτων απασχόλησης και των κοινωνικών ζητημάτων στα μεταρρυθμιστικά προγράμματα των κρατών μελών. Πολλά κράτη μέλη υποστηρίζουν τις **ΣΑΧ με πολυετή διάσταση σε ορισμένους τομείς πολιτικής, συνοδευόμενες από ετήσιες εκθέσεις ανά χώρα και πολυμερή εποπτεία**.

Η Κοινή Έκθεση για την Απασχόληση (ΚΕΑ) θα πρέπει να συνεχίσει να παρέχει ετήσια επισκόπηση των βασικών εξελίξεων στην απασχόληση και στον κοινωνικό τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένων των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών των κρατών μελών. Η ΚΕΑ παραμένει κατάλληλο εργαλείο παρακολούθησης και ανάλυσης. Στο μέλλον, μπορεί να συνεχίσει να αποτυπώνει τον αντίκτυπο της πανδημίας στην απασχόληση και τις κοινωνικές εξελίξεις, επεκτείνοντας παράλληλα την αναλυτική βάση της με την ενσωμάτωση των νέων πρωταρχικών στόχων της ΕΕ και του αναθεωρημένου κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, και ενδεχομένως αντικατοπτρίζοντας τα μέτρα ανάκαμψης και ανθεκτικότητας που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των ΣΑΑ τους. Στο μέλλον, η ΚΕΑ θα πρέπει να συνεχίσει να παρακολουθεί την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση, όπως προβλέπεται από τη Συνθήκη, και να παρέχει επισκόπηση της εφαρμογής των αρχών του κοινωνικού πυλώνα που έχουν ενσωματωθεί στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση. Άλλα υφιστάμενα εργαλεία παρακολούθησης της EMCO και της ΕΚΠ εξακολουθούν να είναι συναφή και θα πρέπει να συνεχίσουν να τροφοδοτούν τη διαδικασία του Εξαμήνου.

Η EMCO και η ΕΚΠ εξέφρασαν επίσης την ικανοποίησή τους για τη σύνδεση με το Εξάμηνο στο **σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων**. Οι πρωταρχικοί στόχοι της ΕΕ στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής πολιτικής που παρουσιάζονται στο σχέδιο ανταποκρίνονται στις εκκλήσεις των δύο επιτροπών και των υπουργών EPSCO για παρακολούθηση της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Σε συνέχεια της διακήρυξης του Πόρτο², οι πρωταρχικοί στόχοι που εξαγγέλθηκαν στο σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων θα πρέπει να ενσωματωθούν πλήρως στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, με βάση την εμπειρία από τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 8 Μαΐου 2021, διακήρυξη του Πόρτο. Κατά την κοινωνική σύνοδο κορυφής του Πόρτο, οι ηγέτες της ΕΕ επικρότησαν «τους νέους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ [...] και τον αναθεωρημένο κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων που προτείνεται στο σχέδιο δράσης, οι οποίοι θα συμβάλουν στην παρακολούθηση της προόδου προς την εφαρμογή των αρχών του κοινωνικού πυλώνα, λαμβανομένων υπόψη των διαφορετικών εθνικών συνθηκών, καθώς και ως μέρος του πλαισίου συντονισμού των πολιτικών εντός του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου».

Μελλοντικά, οι επιτροπές αναγνωρίζουν ότι μπορούν να αντληθούν θετικά διδάγματα από τον κύκλο του Εξαμήνου του 2021, αλλά επαναλαμβάνουν ότι ο **ρόλος του EPSCO και των συμβουλευτικών οργάνων του** στη διαδικασία του Εξαμήνου θα πρέπει να διατηρηθεί σύμφωνα με τους προηγούμενους κύκλους του Εξαμήνου και με πλήρη εφαρμογή της Συνθήκης (άρθρο 148 ΣΛΕΕ) και των αντίστοιχων εντολών των δύο επιτροπών. Δεδομένου ότι το Εξάμηνο έχει καταστεί το πλαίσιο διακυβέρνησης για τον RRF και το σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, ενδέχεται να χρειαστούν ορισμένες αλλαγές στη μελλοντική διαδικασία του Εξαμήνου. Ωστόσο, εξακολουθεί να είναι σημαντικό **να διατηρηθεί η ισορροπία μεταξύ των προσωρινών, στοχευμένων προσαρμογών που σχετίζονται με τη δρομολόγηση του RRF και του ευρύτερου σκοπού του Εξαμήνου**. Οι προσπάθειες για τον εξορθολογισμό και τη βελτιστοποίηση των μελλοντικών κύκλων του Εξαμήνου θα πρέπει να περιλαμβάνουν **διάλογο με τα κράτη μέλη και κατάλληλες συζητήσεις στις σχετικές συνθέσεις του Συμβουλίου και στα συμβουλευτικά τους όργανα**. Η συνεργασία μεταξύ των συμβουλευτικών επιτροπών του EPSCO και άλλων προπαρασκευαστικών οργάνων του Συμβουλίου, ιδίως της ΕΚΠ, της EDUC και της WPPHSL, θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω στο πλαίσιο μιας συνολικής διαδικασίας του Εξαμήνου. Θα πρέπει επίσης να διασφαλιστεί η συνεχής συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Τμήμα 2:

Κύρια πορίσματα των επισκοπήσεων πολυμερούς εποπτείας της EMCO και της ΕΚΠ σχετικά με την εφαρμογή των ΣΑΧ του 2020 και των σχετικών συστάσεων του 2019: Η κρίση λειτούργησε ως καταλύτης για την ανάληψη δράσης, αλλά η γεφύρωση βραχυπρόθεσμων μέτρων με πιο μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις απαιτεί περαιτέρω προσπάθειες

Η πολυμερής εποπτεία, η οποία αφορά την αξιολόγηση των προσπαθειών υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων στα κράτη μέλη από ομοτίμους, αποτελεί ένα από τα βασικά καθήκοντα της Επιτροπής Απασχόλησης (EMCO) και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ). Συμβάλλει ουσιαστικά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, καθιστώντας δυνατή την κοινή αντίληψη των αλληλένδετων προκλήσεων και τη στήριξη των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών των κρατών μελών μέσω της ανταλλαγής γνώσεων περί της εκάστοτε πολιτικής και βέλτιστων πρακτικών.

Το 2020, η έξαρση της πανδημίας COVID-19 απαίτησε την προσωρινή προσαρμογή του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, καθώς και τη θέσπιση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) και τη συμπερίληψή του στη διαδικασία του Εξαμήνου. Η Επιτροπή Απασχόλησης και η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας προσάρμοσαν τις δραστηριότητές τους που σχετίζονται με το Εξάμηνο και συνέχισαν να παρακολουθούν τις προσπάθειες των κρατών μελών για την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων, με πολυμερείς επισκοπήσεις που επικεντρώθηκαν στις ΣΑΧ του 2020, και τα στοιχεία των ΣΑΧ του 2019 που εξακολουθούν να θεωρούνται σχετικά.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2021, η EMCO και η ΕΚΠ διενήργησαν 112 τέτοιες επισκοπήσεις, συμπεριλαμβανομένων 14 επισκοπήσεων σε τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος, τις οποίες διενήργησαν από κοινού. Η EMCO διενήργησε από κοινού με την Επιτροπή Παιδείας (EDUC) τις επισκοπήσεις για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τις δεξιότητες (26 συνολικά). Εκτός από τις εν λόγω επισκοπήσεις, η επισκόπηση του 2020 σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου για την ένταξη των μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας οργανώθηκε ως κοινή θεματική συζήτηση EMCO-ΕΚΠ για πρώτη φορά.

Για όλες τις επισκοπήσεις ανά χώρα, οι αξιολογήσεις βασίστηκαν στις εκθέσεις των κρατών μελών σχετικά με τα πλέον πρόσφατα μέτρα που ελήφθησαν, ακολουθούμενες από αξιολογήσεις των εν λόγω μέτρων από τα άλλα κράτη μέλη και την Επιτροπή. Για να ενισχυθεί η πολυμερής πτυχή των επισκοπήσεων, το θεματικό στοιχείο, με τη μορφή διεξοδικών συζητήσεων για κάθε τομέα πολιτικής που εμπίπτει στην αρμοδιότητα των επιτροπών, ενισχύθηκε το 2021. Ο θεματικός χαρακτήρας των συζητήσεων στις δύο επιτροπές τροφοδότησε την προετοιμασία των οριζόντιων συμπερασμάτων, τα οποία παρουσιάζονται στο παρόν τμήμα.

Μεταρρυθμίσεις στον τομέα των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας και των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης

Τον Φεβρουάριο του 2021, πραγματοποιήθηκαν 20 επισκοπήσεις στον τομέα των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας (ΕΠΑΕ) και των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ). Δόθηκε έμφαση κυρίως στις πολιτικές απαντήσεις στο πλαίσιο της COVID-19, όπως τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας, και επίσης εξετάστηκαν πιο διαρθρωτικές πτυχές, όπως η προσέγγιση των νέων και των ευάλωτων ομάδων, καθώς και η αποτελεσματικότητα των ΔΥΑ όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών σε ανέργους και άτομα που αναζητούν εργασία, ιδίως στο πλαίσιο της πανδημίας.

Η έξαρση της πανδημίας πίεσε τα κράτη μέλη να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους στον μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης στους εργαζομένους, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Η απάντηση περιλάμβανε ένα συνδυασμό δημοσιονομικών μέτρων, μέτρων για την απασχόληση και μέτρων κοινωνικής πολιτικής. Τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και οι επιδοτήσεις μισθών χρησιμοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό για τη στήριξη της διατήρησης θέσεων εργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα συστήματα αυτά βασίζονταν σε υφιστάμενα — αλλά επεκτεινόμενα και/ή προσαρμοζόμενα — μέσα, ενώ σε άλλες θεσπίστηκαν νέα μέτρα.

Ο αντίκτυπος της πανδημίας ήταν ασύμμετρος και, ως εκ τούτου, είχε ποικίλες επιπτώσεις στο εργατικό δυναμικό όσον αφορά τη σοβαρότητα. Κατά συνέπεια, διάφορες μορφές οικονομικής βοήθειας παρασχέθηκαν ιδίως στους αυτοαπασχολούμενους ή στους απασχολούμενους με άτυπες συμβάσεις, συμπεριλαμβανομένων των εποχικών εργαζομένων και άλλων ευάλωτων ομάδων, ενώ οι νέοι και οι γυναίκες υπερεκπροσωπούνται κατά κανόνα μεταξύ των ατόμων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Ωστόσο, η έγκαιρη στήριξη που παρασχέθηκε συνέβαλε καταλυτικά στον μετριασμό των συνολικών επιπτώσεων της κρίσης στα επίπεδα απασχόλησης, διασφαλίζοντας τη διατήρηση των θέσεων εργασίας και θέτοντας τα θεμέλια για τη διαχείριση των μεταβάσεων σε θέσεις εργασίας. Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα μέτρα κατά της κρίσης έχουν σχεδιαστεί από κοινού με τους κοινωνικούς εταίρους.

Τα κράτη μέλη ενίσχυσαν επίσης τις ΕΠΑΕ, ιδίως όσον αφορά την κατάρτιση και την παροχή συμβουλών σε άτομα που αναζητούν εργασία και σε εργαζόμενους που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο να χάσουν τη δουλειά τους. Εκτός από τα μέτρα για την επιδοτούμενη απασχόληση, εφαρμόστηκαν επίσης η εξ αποστάσεως μάθηση, οι διαδρομές αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευση και η ψηφιακή κατάρτιση, με σκοπό τη στήριξη τόσο των εργαζομένων (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που απολύονται προσωρινά) όσο και των ατόμων που αναζητούν εργασία. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν επίσης συχνά ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας, όπως η τηλεργασία, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις το εθνικό κανονιστικό πλαίσιο έπρεπε να αναθεωρηθεί. Επήλθαν επίσης προσωρινές προσαρμογές στα συστήματα κοινωνικής προστασίας.

Συνολικά, τα κράτη μέλη εξέτασαν ευρέως τα στοιχεία των συστάσεων ανά χώρα που σχετίζονται με τον μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης στην απασχόληση, αν και στα περισσότερα υπό εξέταση κράτη μέλη απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης ανεργίας των νέων και την παροχή στήριξης σε ευάλωτες ομάδες.

Υπογραμμίστηκαν επίσης ορισμένες αδυναμίες, οι οποίες αφορούν κυρίως τις πολιτικές απαντήσεις στις διαρθρωτικές προκλήσεις. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, προέκυψε ότι σε αρκετά κράτη μέλη η κρίση COVID-19 διέκοψε ή επιβράδυνε την υλοποίηση των πολιτικών ενεργοποίησης και των μεταρρυθμίσεων των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ). Εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις όσον αφορά την ικανότητα και την οργάνωση των ΔΥΑ· τη συμμετοχή των ατόμων που αναζητούν εργασία σε ΕΠΑΕ· την αποτελεσματική και στοχευμένη στήριξη σε άτομα που αναζητούν εργασία, ΕΕΑΚ και άλλες ευάλωτες ομάδες, όπως άτομα με αναπηρία και άτομα που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, και την άρση των εμποδίων για τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Στα περισσότερα κράτη μέλη, εξακολουθούν να απαιτούνται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις βάσει στοχευμένων προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων ή — σε ορισμένες περιπτώσεις — η υλοποίησή τους βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο. Ωστόσο, έχουν καταβληθεί ή προγραμματιστεί ορισμένες προσπάθειες για την αύξηση του προσωπικού και τη βελτίωση του τεχνολογικού εξοπλισμού που χρησιμοποιείται στις ΔΥΑ, μεταξύ άλλων με επενδύσεις στην ψηφιοποίηση των υπηρεσιών, προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητά τους και να διασφαλιστεί η συνέχεια κατά τη διάρκεια της πανδημίας και μετά.

Η διαθεσιμότητα χρηματοδότησης από την ΕΕ (ιδίως από το ΕΚΤ, το SURE και τη REACT-EU) συνέβαλε στη σημαντική αύξηση των εθνικών πόρων που διατίθενται για την εφαρμογή συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας και παρόμοιων μέτρων για τη διατήρηση της απασχόλησης και τη στήριξη των ατόμων που αναζητούν εργασία, καθώς και μέτρων για τη στήριξη της ικανότητας των ΔΥΑ. Ωστόσο, εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με την πιο μακροπρόθεσμη κατάσταση κατά την οποία διακόπηκε η εφαρμογή των μέτρων έκτακτης στήριξης. Αυτό συνδέεται επίσης στενά με τη συνολική διαδικασία οικονομικής αναδιάρθρωσης και την πρόκληση της αξιολόγησης της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων ως βάσης για την προσαρμογή των συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας και τη στήριξη της επιδότησης μισθών. Εν προκειμένω, θα πρέπει επίσης να εξεταστεί η υπερισχύουσα έλλειψη δεξιοτήτων σε ορισμένους τομείς. Τα κράτη μέλη εξετάζουν επίσης το ενδεχόμενο νέων μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων στον τομέα των μέτρων ενεργοποίησης, αξιοποιώντας τα κονδύλια NextGenerationEU μέσω του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας.

Υπάρχει γενική συναίνεση σχετικά με την ανάγκη θέσπισης μέτρων για την προώθηση της μετεγκατάστασης των εργαζομένων στην αγορά εργασίας, με ιδιαίτερη προσοχή στις προοπτικές απασχόλησης των ομάδων που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση, ιδίως των νέων, των γυναικών, των ατόμων με αναπηρία, καθώς και των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη εξετάζουν κυρίως τη θέσπιση και την εφαρμογή μέτρων αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης ως μία από τις κύριες προτεραιότητες για μελλοντική δράση πολιτικής, σύμφωνα με την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση.

Απαιτούνται συνεχώς παρακολούθηση και αξιολογήσεις επιπτώσεων για την εκτίμηση των επιπτώσεων της πανδημίας και — όταν χρειάζεται — για την παροχή περαιτέρω στήριξης.

Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) και στη μακροχρόνια φροντίδα

Τον Απρίλιο του 2021, η EMCO και η ΕΚΠ επισκόπησαν από κοινού τις σχετικές ΣΑΧ του 2019 για τέσσερα κράτη μέλη και μία ΣΑΧ του 2020 για ένα κράτος μέλος όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) και στη μακροχρόνια φροντίδα, συμπεριλαμβανομένης, για ένα κράτος μέλος, της ενσωμάτωσης των ΕΠΑΕ και των κοινωνικών πολιτικών.

Κατά τη συζήτηση προέκυψαν ορισμένες κοινές προκλήσεις πολιτικής, μεταξύ άλλων όσον αφορά το επίμονο χάσμα απασχόλησης, το υψηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης των γυναικών, το μισθολογικό και συνταξιοδοτικό χάσμα μεταξύ των φύλων και τα αίτιά τους. Ενώ οι ευθύνες φροντίδας παίζουν σημαντικό ρόλο στη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, τα στερεότυπα που αφορούν το φύλο εξακολουθούν επίσης να υφίστανται και έχουν σημαντικό αντίκτυπο στα αποτελέσματα. Ως εκ τούτου, τονίστηκε η ισχυρή διάσταση του φύλου στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας και ο αντίκτυπός της τόσο στους επίσημους εργαζόμενους όσο και στους ανεπίσημους φροντιστές.

Ορισμένα κράτη μέλη επεσήμαναν ότι το αυξημένο ποσοστό των γυναικών που εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης αρχίζει μερικές φορές ήδη πριν από τη δημιουργία οικογένειας και δεν μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου. Όσον αφορά το μισθολογικό και συνταξιοδοτικό χάσμα μεταξύ των φύλων, οι διαφορετικές προσεγγίσεις για την ενίσχυση της διαφάνειας στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω ψηφιακών και αναλυτικών μέσων, μπορούν να στηρίξουν την αντιμετώπιση αυτών των χασμάτων.

Τα κράτη μέλη έχουν επενδύσει στην ΠΕΦ, με σκοπό τη βελτίωση τόσο της διαθεσιμότητας όσο και της ποιότητας των υπηρεσιών. Η σημασία των στόχων της Βαρκελώνης υπενθυμίστηκε επίσης κατά τη διάρκεια της συζήτησης.

Ο ρόλος των υπηρεσιών, ιδίως της ΠΕΦ, σε συνδυασμό με καλά σχεδιασμένα οφέλη, τονίστηκε στη συζήτηση σχετικά με τις οικογενειακές πολιτικές που στηρίζουν τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Ο συντονισμός μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης μπορεί να είναι σημαντικός για τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας των υπηρεσιών. Οι παροχές κοινωνικής πρόνοιας πρέπει να συνδέονται με πολιτικές ενεργοποίησης, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις απαιτούν περαιτέρω προσπάθειες από τα κράτη μέλη για την ενίσχυση του συντονισμού μεταξύ των διαφόρων συμμετεχουσών κυβερνητικών δομών. Γενικότερα, για να είναι αποτελεσματικές οι πολιτικές, είναι σημαντικός ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν μεταρρυθμίσει τις γονικές άδειες και παροχές, καθώς και τις διευρυμένες παροχές πατρότητας για τη βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Τονίστηκε επίσης η σημασία των ΕΠΑΕ, καθώς και των μέτρων προβολής μέσω στοχευμένων υπηρεσιών για τους πλέον ευάλωτους.

Από τη συζήτηση προέκυψε ότι η επέκταση των επίσημων υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό μέσο για τη στήριξη της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας. Τα σχετικά μέτρα πολιτικής περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη υπηρεσιών κατ' οίκον και υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας (π.χ. κέντρα ημερήσιας φροντίδας).

Ορισμένα κράτη μέλη κάνουν ευρεία χρήση των πόρων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) για τη στήριξη των επενδύσεων στην ΠΕΦ και τη μακροχρόνια φροντίδα, ενώ ορισμένα κράτη μέλη σχεδιάζουν να χρησιμοποιήσουν πόρους RRF. Στο πλαίσιο αυτό, τονίστηκε η σημασία της βιωσιμότητας των επενδύσεων αυτών.

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση των πολιτικών τονίστηκαν ως σημαντικά στοιχεία για την αποτελεσματικότητά τους.

Μεταρρυθμίσεις στους τομείς του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, των μισθών, της φορολόγησης της εργασίας και της αδήλωτης εργασίας

Οι τομείς πολιτικής του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, των μισθών, της φορολόγησης της εργασίας και της αδήλωτης εργασίας παραμένουν διαρθρωτικής σημασίας και στο τρέχον πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από σημαντικές μεταβολές στα μοντέλα απασχόλησης λόγω της πανδημίας COVID-19. Τον Φεβρουάριο του 2021, η EMCO διενήργησε επισκοπήσεις σε αυτούς τους τομείς πολιτικής σε εννέα κράτη μέλη, κυρίως όσον αφορά τα σχετικά στοιχεία των ΣΑΧ του 2019.

Η πανδημία COVID-19 ανέδειξε προϋπάρχουσες αδυναμίες στις αγορές εργασίας, με την απώλεια θέσεων εργασίας που οφείλεται στην πανδημία να αφορά κυρίως τομείς όπου επικρατούν λιγότερο ασφαλείς μορφές απασχόλησης· αυτές περιλαμβάνουν την αυτοαπασχόληση και επηρεάζουν δυσανάλογα τις ευάλωτες ομάδες και τους νέους, μεταξύ άλλων λόγω της υπερεκπροσώπησης τους στην κατηγορία των εργαζόμενων σε άτυπες μορφές απασχόλησης. Ως εκ τούτου, κατά τη διάρκεια της κρίσης τα προβλήματα διαρθρωτικής φύσεως κατέστησαν ακόμη πιο εμφανή. Είναι πιθανό ότι μπορούν να επιλυθούν μέσω πολιτικών που θα αντιμετωπίζουν τα διαρθρωτικά κενά, θα στηρίζουν μια πιο βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και θα αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης εκμεταλλευόμενες τις αντίστοιχες σχετικές ευκαιρίες.

Πριν από την κρίση της COVID-19, πραγματοποιήθηκαν ορισμένες μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, με την πανδημία σε ορισμένες περιπτώσεις να επιβραδύνει τον ρυθμό υλοποίησής τους ή τον αντίκτυπό τους. Τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και η στήριξη των αυτοαπασχολούμενων εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται ευρέως στο σημερινό πλαίσιο, με υιοθέτηση σε σημαντικό βαθμό αυτών των μέτρων έκτακτης ανάγκης. Επίσης, οι ΕΠΑΕ ενισχύθηκαν και προσαρμόστηκαν στις επιπτώσεις της πανδημίας και συμπεριέλαβαν κίνητρα για προσλήψεις. Επισημάνθηκε ότι ο κατάλληλος σχεδιασμός και η επαρκής ευαισθητοποίηση των εργοδοτών είναι καίριας σημασίας για την επιτυχή εφαρμογή αυτού του είδους των μέτρων. Απαιτείται μια ισορροπημένη προσέγγιση προκειμένου να ληφθούν υπόψη τόσο οι πτυχές της δημιουργίας/κατάργησης θέσεων εργασίας όσο και η ανάγκη για περαιτέρω προσπάθειες για τη μείωση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας. Η διατήρηση της απασχόλησης και η στήριξη για τη δημιουργία θέσεων εργασίας πρέπει να εξετάζονται παράλληλα με την ποιότητα των θέσεων εργασίας και τις ανάγκες ανακατανομής.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, υπάρχει κίνδυνος τα μέτρα κατά της κρίσης να μετατοπίσουν την προσοχή από τα μακροπρόθεσμα, διαρθρωτικά εμπόδια σε πιο μόνιμους τύπους απασχόλησης. Σε πολλά κράτη μέλη, η δράση των επιθεωρήσεων εργασίας, καθώς και τα μέτρα για την ενίσχυση των ικανοτήτων τους, αποτελούν βασικούς παράγοντες για τη μείωση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας. Για τον σκοπό αυτό, κίνητρα, όπως οι επιδοτήσεις προσλήψεων, και αντικίνητρα υπό τη μορφή προστίμων μπορούν να συνδυαστούν με αποτελεσματικό τρόπο. Μολονότι είναι σημαντικό να αναλυθεί και να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των μέτρων που ελήφθησαν για τη μείωση του κατακερματισμού, αναγνωρίστηκε ότι αυτό ενδέχεται να είναι δύσκολο λόγω των επιπτώσεων της συνεχιζόμενης πανδημίας COVID-19, ιδίως υπό το πρίσμα των περιορισμών και της εστίασης σε μέτρα που λαμβάνονται για τη διατήρηση της απασχόλησης.

Όσον αφορά το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων, είναι σημαντικό να αναλυθούν τα βαθύτερα αίτια και να ληφθούν ολιστικά μέτρα, μεταξύ άλλων με την προσαρμογή του συστήματος παροχών, όπως καταδεικνύεται σε μία από τις περιπτώσεις που εξετάστηκαν.

Τα εργαλεία ΤΠΕ μπορούν να είναι χρήσιμα τόσο για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις αρνητικές συνέπειές του, όσο και για την αντιμετώπιση του μισθολογικού χάσματος μεταξύ των φύλων. Αρκετά κράτη μέλη ανέφεραν ότι τα μέτρα στον τομέα αυτό θα συμπεριληφθούν στα εθνικά ΣΑΑ, ενώ σε ορισμένα κράτη μέλη οι συζητήσεις βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη.

Σχετικά με τη φορολόγηση της εργασίας, έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την περαιτέρω μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας, ιδίως για τα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα, κυρίως μέσω μέτρων φορολογικής ελάφρυνσης και περικοπών των κοινωνικών εισφορών. Ορισμένα από τα μέτρα που εφαρμόστηκαν πρόσφατα στα κράτη μέλη σχεδιάστηκαν με σκοπό τη στήριξη των επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης COVID-19 και μπορεί μεν αυτά να είναι προσωρινά, έχουν όμως ληφθεί και μόνιμα μέτρα.

Εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με το κατά πόσον οι εν λόγω φορολογικές αλλαγές είναι δημοσιονομικά ουδέτερες μεσοπρόθεσμα, καθώς έχει σημειωθεί ελάχιστη πρόοδος όσον αφορά τη μετατόπιση της επιβάρυνσης σε φορολογικές βάσεις που υποστηρίζουν περισσότερο τη βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Εξακολουθεί να υπάρχει περιθώριο για τέτοιου είδους μετατόπιση της φορολογίας, η οποία είναι σημαντική στο τρέχον πλαίσιο, δεδομένου ότι θα μπορούσε να συμβάλει σε μια ανάκαμψη χωρίς αποκλεισμούς και να στηρίξει την πράσινη μετάβαση. Εξακολουθούν να υπάρχουν άλλα ζητήματα που σχετίζονται με το φορολογικό σύστημα, ιδίως συγκεκριμένα κενά ή ανεπάρκειες, καθώς και αντικίνητρα για εργασία όσον αφορά το δεύτερο εργαζόμενο μέλος της οικογένειας. Το τελευταίο σημείο αποτελεί επίσης ζήτημα που αφορά το χάσμα μεταξύ των φύλων, δεδομένου ότι τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη του νοικοκυριού είναι ως επί το πλείστον γυναίκες.

Όσον αφορά την αδήλωτη εργασία, υπογραμμίστηκε η σημασία των πολυδιάστατων στρατηγικών και ο καίριος ρόλος των επιθεωρήσεων εργασίας, καθώς και η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων αρχών. Αναφέρθηκε επίσης η ανάγκη θέσπισης ολοκληρωμένων στρατηγικών για την αντιμετώπιση των διαφόρων και πολύπλευρων πτυχών της αδήλωτης εργασίας.

Ορισμένα κράτη μέλη προτίθενται να συμπεριλάβουν μέτρα σε αυτούς τους τομείς στα οικεία σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας ή να χρησιμοποήσουν χρηματοδοτική στήριξη από το REACT-EU και το EKT+.

Συνολικά, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που επέφερε η κρίση COVID-19. Η νέα πραγματικότητα που προέκυψε από την κρίση έχει καταστήσει ορισμένα αναλυτικά εργαλεία και έννοιες παρωχημένα ή έχει δημιουργήσει την απαίτηση για πιο ολοκληρωμένες αναλυτικές προσεγγίσεις, δεδομένου ότι το χάσμα μεταξύ προσωρινής και μόνιμης απασχόλησης δεν αποτελεί πλέον τη μόνη σχετική διάκριση. Η άνοδος νέων μορφών εργασίας, ιδίως της εργασίας μέσω πλατφορμών, επισημάνθηκε ως ένα ζήτημα που θα απαιτήσει περαιτέρω εξέταση όσον αφορά τις πτυχές που σχετίζονται με τον κατακερματισμό.

Στην επισκόπηση τονίστηκαν επίσης οι σχετικές πολιτικές απαντήσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στους τομείς πολιτικής που εξετάστηκαν, και συγκεκριμένα: η ανάγκη στήριξης των επιθεωρήσεων εργασίας για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και του κατακερματισμού της εργασίας· η σημασία της επανεξέτασης της νομοθεσίας για την προστασία της απασχόλησης και των ρυθμιστικών κενών για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού· η ανάγκη για ολιστική θεσμική στρατηγική που θα περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις των φορολογικών συστημάτων, πολιτικές για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, επενδύσεις σε δομές βρεφονηπιακής μέριμνας, ίση αμοιβή και άλλες πολιτικές που θα στηρίζουν τις ίσες ευκαιρίες για τη μείωση των διαφορών μεταξύ των φύλων.

Κοινωνικός διάλογος — περιοδική επισκόπηση

Τον Δεκέμβριο του 2020, η EMCO πραγματοποίησε την ετήσια επισκόπηση της σχετικά με τον κοινωνικό διάλογο από κοινού με τους ευρωπαίους και εθνικούς κοινωνικούς εταίρους. Με στόχο την αξιολόγηση της προόδου προς την εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων (ΣΑΧ) του 2020, η επισκόπηση έδινε αναδείκνυε τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στο πλαίσιο της κρίσης COVID-19 καθώς και στην προετοιμασία των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και των σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ).

Στα οικεία κράτη μέλη υπάρχουν καθορισμένα πλαίσια για τον κοινωνικό διάλογο, αλλά απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη χάραξη πολιτικής και την εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού διαλόγου. Εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες όσον αφορά τις πρακτικές πτυχές της διαβούλευσης με τους κοινωνικούς εταίρους όσον αφορά τη διαφάνεια, την επικαιρότητα και την ουσία, καθώς και τον πραγματικό αντίκτυπο της στη χάραξη πολιτικής. Αναφέρθηκαν ορισμένες ενθαρρυντικές εξελίξεις, ιδίως όσον αφορά την εντατικοποίηση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στον σχεδιασμό των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης και στον καθορισμό του κατώτατου μισθού. Σε ορισμένα κράτη μέλη προβλέπεται η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων σε πρώιμο στάδιο κατά τον σχεδιασμό ειδικών μέτρων.

Οι κοινωνικοί εταίροι θεωρούν ότι εξακολουθούν να απαιτούνται πιο τακτικές και έγκαιρες διαβουλεύσεις για να εξασφαλίζεται ότι οι κοινωνικοί εταίροι θα είναι σε θέση να συμβάλουν επαρκώς στις εξελίξεις της πολιτικής. Κατά τη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους, οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν επίσης να παρέχουν συστηματικά ανατροφοδότηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι προτάσεις τους.

Η ανάπτυξη ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων με μακροπρόθεσμη προοπτική παραμένει σημαντικός στόχος. Στο πλαίσιο αυτό, τονίστηκε ο ειδικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, όπως και η ανάγκη τακτικής αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των σχετικών επενδύσεων, μεταξύ άλλων όσον αφορά την ποιότητα των συνεισφορών των κοινωνικών εταίρων.

Μεταρρυθμίσεις στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των δεξιοτήτων

Όπως και τα προηγούμενα έτη, τον Μάρτιο του 2021, από κοινού με την Επιτροπή Παιδείας, η EMCO επανεξέτασε τις σχετικές ΣΑΧ στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των δεξιοτήτων. Οι επισκοπήσεις κάλυψαν 26 κράτη μέλη και περιλάμβαναν γενικά τόσο τις ΣΑΧ τους 2020 όσο και συναφή στοιχεία των ΣΑΧ του 2019. Για τρία κράτη μέλη, η επισκόπηση αφορούσε μόνο τις ΣΑΧ του 2019 (ή ορισμένα τμήματά τους).

Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στον τομέα της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων είχαν ήδη αναληφθεί πριν από την πανδημία και ορισμένα κράτη μέλη συνέχισαν τις δράσεις αυτές κατά τη διάρκεια αυτής. Για την αντιμετώπιση της κρίσης, αρκετά κράτη μέλη αύξησαν τους προϋπολογισμούς τους για την ενίσχυση των επενδύσεων στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες, ιδίως σε βασικές ψηφιακές δεξιότητες, υποδομές και επιγραμματικές λύσεις, όπως οι ψηφιακές πλατφόρμες, οι οποίες έχουν αποδειχθεί ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της ομαλής λειτουργίας της μάθησης, της κατάρτισης και της εργασίας κατά τις περιόδους περιορισμού της κυκλοφορίας. Ορισμένα κράτη μέλη διερευνούν επίσης καινοτόμες προσεγγίσεις, όπως τα ψηφιακά κουπόνια και οι ατομικοί λογαριασμοί μάθησης, στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας.

Η κρίση της COVID-19 επιδείνωσε τα προϋπάρχοντα προβλήματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση και τις δεξιότητες. Οι περιορισμοί και τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης επέτειναν τα ζητήματα που σχετίζονται με το ψηφιακό χάσμα και την άνιση πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Ταυτόχρονα, οι διαδρομές αναβάθμισης των δεξιοτήτων και απόκτησης νέων θεωρούνται βασικά στοιχεία για τη στήριξη της ανάκαμψης, τη βελτίωση της οικονομικής ανθεκτικότητας και την προώθηση της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης. Ορισμένες ελλείψεις και αναντιστοιχίες δεξιοτήτων, ιδίως στον τομέα των ΤΠΕ, επιδεινώθηκαν επίσης παρά την αύξηση της ανεργίας.

Τα κράτη μέλη τείνουν να συνδυάζουν την αντίδραση στην πανδημία COVID-19 με μια πιο μακροπρόθεσμη αντίδραση στις διαρθρωτικές προκλήσεις, μεταξύ άλλων με στόχο τη στήριξη της αποτελεσματικής μετάβασης στην αγορά εργασίας προς καλύτερες ποιοτικές θέσεις εργασίας, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις προκλήσεις που προκύπτουν από την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση. Σημαντικές προσπάθειες για επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις έχουν αναληφθεί σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης —συμπεριλαμβανομένης της ΠΕΦ, της γενικής εκπαίδευσης, της αρχικής και συνεχούς επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ), της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων. Τα κράτη μέλη έχουν επίσης λάβει μέτρα για να καταστήσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης καταλληλότερα για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Έχουν εφαρμόσει ή προγραμματίσει μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με τις ανισότητες στην εκπαίδευση και την κατάρτιση και για τη μείωση του ψηφιακού χάσματος.

Πολλές πρωτοβουλίες πολιτικής κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση. Ωστόσο, η πρόοδος προς την εφαρμογή τόσο των ΣΑΧ του 2019 όσο και του 2020 είναι ανομοιογενής. Ορισμένες διαρθρωτικές προκλήσεις εξακολουθούν να αποτελούν μείζον πρόβλημα σε ορισμένα κράτη μέλη και απαιτούν περαιτέρω δράση, ιδίως όσον αφορά: την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου· τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα στη γενική εκπαίδευση και στην ΕΕΚ (μεταξύ άλλων σε σχέση με τα ποσοστά χαμηλών επιδόσεων και τα αποτελέσματα του PISA)· τη χαμηλή συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων· τα ανεπαρκή προσόντα του εργατικού δυναμικού· τις κοινωνικές και εδαφικές ανισότητες όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, τις ψηφιακές δεξιότητες και τις υποδομές. Κατά την επανεξέταση, υπογραμμίστηκαν η δύσκολη κατάσταση των ευάλωτων και μειονεκτουσών ομάδων, καθώς και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στον τομέα της εκπαίδευσης και στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Η συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων, τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης όσο και στους τομείς της αγοράς εργασίας και της κοινωνικής πολιτικής, είναι απαραίτητη για την επίτευξη πιο αποτελεσματικών και ολοκληρωμένων μεταρρυθμίσεων. Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση αποτελούν επίσης σημαντικά στοιχεία των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών.

Εκτός από την εθνική χρηματοδότηση, αρκετά κράτη μέλη χρησιμοποιούν ήδη εκτενώς ή σχεδιάζουν να χρησιμοποιήσουν τα διαθέσιμα κονδύλια της ΕΕ, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ και τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, προκειμένου να υλοποιήσουν τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Στο πλαίσιο αυτό, θα ήταν σημαντικό να εξασφαλιστεί η συμπληρωματικότητα μεταξύ των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης.

Αρκετά κράτη μέλη υπενθύμισαν τους στόχους και τις προτεραιότητες του ψηφίσματος του Συμβουλίου περί στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με στόχο τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης και πέραν αυτού (2021-2030).

Στο πλαίσιο των εθνικών ΣΑΑ και του προγραμματισμού των πόρων της πολιτικής συνοχής για την περίοδο 2021-2027, η EMCO ζήτησε επίσης την ενεργό και τακτική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στην προετοιμασία και την εφαρμογή των σχετικών μεταρρυθμίσεων της πολιτικής για την απασχόληση και των επενδυτικών μέτρων.

Η επανεξέταση της **σύστασης του Συμβουλίου για την ένταξη των μακροχρονίως ανέργων στην αγορά εργασίας** πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2020. Προκειμένου να συζητηθούν ολοκληρωμένες απαντήσεις πολιτικής στο πλαίσιο της COVID-19, η παρούσα τρίτη εξαμηνιαία επισκόπηση διενεργήθηκε από κοινού από την EMCO και την ΕΚΠ. Η επανεξέταση του 2020 διερεύνησε τον αντίκτυπο της κρίσης της COVID-19 στους μακροχρονίως ανέργους, καθώς και τα μέτρα που έλαβαν ως απάντηση οι υπηρεσίες απασχόλησης και οι κοινωνικές υπηρεσίες για την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών. Αξιολογήθηκε ο τρόπος με τον οποίο τα κράτη μέλη αντιμετώπισαν τις προκλήσεις για τους μακροχρονίως ανέργους κατά τα αρχικά στάδια της οικονομικής κρίσης και τα μέτρα που ελήφθησαν για την πρόληψη της αύξησης της μακροχρόνιας ανεργίας, καθώς και για τις δυνητικές οδούς ανάκαμψης³.

Όσον αφορά τις **υπηρεσίες απασχόλησης**, η εξατομικευμένη παροχή συμβουλών ή η κατάρτιση προφίλ, καθώς και η πρόσβαση σε υπηρεσίες και η διαθεσιμότητά τους, ήταν οι πτυχές που δέχθηκαν το μεγαλύτερο πλήγμα από την κρίση της COVID-19. Η εγγραφή στις υπηρεσίες και η ολοκληρωμένη παροχή υπηρεσιών έχουν πληγεί λιγότερο. Για λόγους υγείας και ασφάλειας, πολλά κράτη μέλη κατέβαλαν προσπάθειες για τη διάθεση των υπηρεσιών μέσω διαδικτύου. Ωστόσο, τα αποτελέσματα ήταν ανάμεικτα, μεταξύ άλλων λόγω της άνισης πρόσβασης σε επιγραμμικές υπηρεσίες μεταξύ των μακροχρονίως ανέργων και αέργων, ιδίως εκείνων με χαμηλότερο επίπεδο δεξιοτήτων ΤΠΕ.

Όσον αφορά τις **κοινωνικές υπηρεσίες**, η επανεξέταση έδειξε ότι η πανδημία έχει επηρεάσει αρνητικά την παροχή υπηρεσιών, ιδίως εκείνων που απαιτούν προσωπική επαφή. Αν και η στήριξη προς τους πλέον ευάλωτους διατηρήθηκε σε κάποιο βαθμό, αυτή επικεντρώθηκε κυρίως στην πρόσβαση και τη συνέχεια όσον αφορά τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας. Οι δικαιούχοι ελάχιστου εισοδήματος αποτέλεσαν μία από τις ομάδες-στόχους υψηλής προτεραιότητας σε ορισμένα κράτη μέλη. Η εγγραφή στις υπηρεσίες και η ενοποίηση των υπηρεσιών φαίνεται να είναι αυτές που έχουν επηρεαστεί λιγότερο. Ορισμένα κράτη μέλη κατέβαλαν πρόσθετες προσπάθειες για να βελτιώσουν την πρόσβαση στις παροχές.

³ Τα κύρια μηνύματα διαβιβάστηκαν στο Συμβούλιο «Απασχόληση, Κοινωνική Πολιτική, Υγεία και Καταναλωτές» χωριστά (Ιανουάριος 2021), πρβλ. 5623/21.

Η αβεβαιότητα όσον αφορά τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της συνεχιζόμενης κρίσης στη στήριξη των μακροχρονίως ανέργων ήταν επίσης κοινός τόπος, δεδομένης της τρέχουσας έμφασης στην αντιμετώπιση πρωτίστως των άμεσων επιπτώσεων της κρίσης στην απώλεια θέσεων εργασίας και στη διατήρηση της απασχόλησης. Σε αυτή τη συγκυρία, οι μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προσπάθειες υλοποίησης πολιτικών θα πρέπει να επικεντρωθούν στην περάτωση των προγραμμάτων και των μέτρων που διακόπηκαν ή αναβλήθηκαν λόγω της πανδημίας COVID-19, καθώς και στον στοχευμένο συνδυασμό υπηρεσιών για τους μακροχρονίως ανέργους και στην ενοποιημένη παροχή τους.

Μεταρρυθμίσεις στους τομείς της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής ένταξης

Η κρίση της COVID-19 αποτέλεσε ισχυρή υπενθύμιση της σημασίας που έχουν τα συστήματα κοινωνικής προστασίας για τον μετριασμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας και για τη διευκόλυνση της κοινωνικής ένταξης των ευάλωτων ατόμων. Τα μεν συστήματα κοινωνικής προστασίας διαδραμάτισαν αποτελεσματικότητα τον ρόλο τους των αυτόματων σταθεροποιητών, προστατεύοντας τη διαβίωση πολλών, όμως η κρίση ανέδειξε και διαρθρωτικά κενά όσον αφορά την επάρκεια και την κάλυψη των μέτρων κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης. Τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που εφαρμόστηκαν τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και στα εθνικά επίπεδα συνέβαλαν στην αποφυγή μιας μαζικής κοινωνικής κρίσης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το 2020, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, 21 κράτη μέλη έλαβαν ειδική ανά χώρα σύσταση σχετικά με την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη. Ενώ πολλές από τις συστάσεις εκδόθηκαν σε σχέση με την κρίση COVID-19, οι περισσότερες ΣΑΧ αντανάκλουν επίσης προϋπάρχουσες διαρθρωτικές προκλήσεις, οι οποίες είχαν ήδη επισημανθεί σε προηγούμενους κύκλους εξαμήνων, ιδίως όμως στις ΣΑΧ του 2019. Οι συστάσεις αφορούσαν τις προκλήσεις στους εξής τομείς: εξασφάλιση πρόσβασης στην κοινωνική προστασία για όλους (π.χ. ΒΛ, ΚΥ, ΙΤ, ΚΧ, ΠΤ, ΡΟ, ΣΛ, ΣΚ): επάρκεια και κάλυψη των παροχών στήριξης του εισοδήματος, σε συνδυασμό με την πρόσβαση σε κοινωνικές και βασικές υπηρεσίες (ΒΛ, ΕΤ, ΙΣ, ΚΡ, ΟΥ, ΛΤ, ΛΘ, ΠΛ, ΠΤ, ΡΟ, ΣΚ), μεταξύ άλλων με ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των ΔΥΑ και του τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών (ΕΤ, ΙΣ, ΟΥ, ΣΚ): παροχή στέγης (ΙΡ) και οικονομικά προσιτής και ποιοτικής ΠΕΦ, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της στήριξης της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας (ΑΥ, ΤΣ, ΙΤ, ΠΛ). Η EMCO και η ΕΚΠ εξέτασαν μαζί προκλήσεις κοινού τους ενδιαφέροντος.

Ενώ η πανδημία εξελισσόταν, όλα τα υπό εξέταση κράτη μέλη έλαβαν μέτρα έκτακτης ανάγκης για την ενίσχυση και για τη διατήρηση της «κανονικής» λειτουργίας των **συστημάτων κοινωνικής προστασίας** τους, συχνά πέρα από εν εξελίξει μεταρρυθμίσεις. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν τη χαλάρωση των όρων επιλεξιμότητας· προσωρινή εισαγωγή νέων παροχών· κλιμάκωση των υφιστάμενων καθεστώτων στήριξης· και θέσπιση έκτακτων μέτρων για την παροχή εσόδων αναπλήρωσης στους εργαζομένους.

Ταυτόχρονα, η κρίση αποκάλυψε προϋπάρχοντα κενά πρόσβασης στα συστήματα κοινωνικής προστασίας σε ορισμένα κράτη μέλη και κάλυψης από αυτά. Οι επισκοπήσεις της ΕΚΠ επιβεβαίωσαν ότι δεν έχουν προστατευθεί αποτελεσματικά όλες οι πληθυσμιακές ομάδες και ότι αρκετές ομάδες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες (ιδίως οι αυτοαπασχολούμενοι και οι εργαζόμενοι με άτυπη απασχόληση), οι οποίες τείνουν να βιώνουν μεγαλύτερη οικονομική αβεβαιότητα και πιο περιορισμένη πρόσβαση στην κοινωνική προστασία. Τα προσωρινά έκτακτα μέτρα, όπως τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας στα οποία επενδύθηκαν σημαντικοί οικονομικοί πόροι, δεν ωφέλησαν εξ ίσου όλες τις κατηγορίες εργαζομένων. Οι επισκοπήσεις ανέδειξαν και ένα άλλο, πιο σημαντικό γεγονός, ότι τα προσωρινά μέτρα δεν μπορούν να υποκαταστήσουν την ανάγκη επέκτασης της κοινωνικής προστασίας όσων δεν καλύπτονται σε πιο μόνιμη βάση. Θα απαιτηθούν περισσότερες προσπάθειες για να βρεθεί διαρθρωτική λύση στην κάλυψη, την επάρκεια και τη δυνατότητα μεταφοράς δικαιωμάτων κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου για την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία.

Η κρίση ανέδειξε επίσης προϋπάρχοντα κενά στην παροχή **επιδομάτων κοινωνικής πρόνοιας**. Πολλά κράτη μέλη θέσπισαν προσωρινά μέτρα για τη στήριξη του εισοδήματος των νοικοκυριών που βρίσκονται σε πολύ ευάλωτη κατάσταση. Τα μέτρα επέφεραν χαλάρωση των κριτηρίων επιλεξιμότητας· απλούστευση πολύπλοκων διοικητικών διαδικασιών· βελτίωση του επιπέδου των επιδομάτων· παροχή πρόσθετων παροχών σε είδος, ή βελτιωτικών υπηρεσιών. Οι αντιδράσεις των κρατών μελών απέναντι στην κρίση τόνισαν τη σημασία της επαρκούς προστασίας του εισοδήματος. Η ανάγκη για περαιτέρω διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα, επιβεβαιώθηκε από τις πολυμερείς επισκοπήσεις. Η ενίσχυση της προστασίας του ελάχιστου εισοδήματος θα μπορούσε να στηρίξει την ανάκαμψη και, ενεργώντας ως αποτελεσματικός αυτόματος σταθεροποιητής, να καταστήσει τις οικονομίες και τις κοινωνίες πιο ανθεκτικές στις μελλοντικές κρίσεις. Κοιτάζοντας μπροστά, τα κράτη μέλη πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της παροχής επαρκούς εισοδηματικής στήριξης, σε συνδυασμό με την πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας κοινωνικές υπηρεσίες και αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, σύμφωνα με την προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης.

Η παροχή **κοινωνικών υπηρεσιών** υπέστη τεράστια πίεση στον απόηχο της πανδημίας COVID-19, καθώς τα μέτρα περιορισμού της κυκλοφορίας, οι ελλείψεις προσωπικού, τα προβλήματα στις επικοινωνίες και οι δυσκολίες συντονισμού με τα ενδιαφερόμενα μέρη επηρέασαν σοβαρά την παροχή υπηρεσιών. Η χρήση διαδικτυακών εργαλείων και άλλων μέσων πληροφορικής βοήθησε στη διασφάλιση της συνέχειας στην παροχή υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, παράγοντες όπως η κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η ηλικία των αποδεκτών, οι εδαφικές ανισότητες και η έλλειψη υποδομών δυσχέραναν την παροχή υπηρεσιών στις πλέον ευάλωτες ομάδες. Ενώ οι επισκοπήσεις της ΕΚΠ αναγνώρισαν τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών στην ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών στις σημερινές ταχώς ψηφιοποιούμενες κοινωνίες, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν υπόψη τις ειδικές ανάγκες των πλέον ευάλωτων ατόμων και τη μεγαλύτερη εξάρτησή τους από τις προσωπικές επαφές για τις υπηρεσίες. Οι προσπάθειες να αυξηθεί η αποτελεσματική συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των παρόχων υπηρεσιών πρέπει να συνεχιστούν, προκειμένου να διασφαλιστεί για τους πολίτες ένα ενιαίο σημείο επαφής μέσω του οποίου θα έχουν πρόσβαση στη σχετική υποστήριξη. Για τον σκοπό αυτό, θα μπορούσαν να ενισχυθούν περαιτέρω οι δυνατότητες των σχετικών παρόχων και ο συντονισμός των δράσεών τους.

Το μερικό ή πλήρες κλείσιμο σχολείων και εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας κατά τη διάρκεια της πανδημίας ίσως να επιδείνωσε τις υφιστάμενες ανισότητες όσον αφορά τη συμμετοχή στην **προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ)**. Ανταποκρινόμενα στην κρίση της COVID-19 και στο κλείσιμο σχολείων και εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας, πολλά κράτη μέλη θέσπισαν επείγουσες δράσεις προς υποστήριξη των **γονέων και των φροντιστών**, όπως πρόσθετες και προσωρινές οικονομικές παροχές και συνεχή παροχή παιδικής φροντίδας για εργαζομένους σε θέσεις κρίσιμης σημασίας. Τα διαρθρωτικά μέτρα που έλαβαν τα κράτη μέλη για τη διεύρυνση της συμμετοχής και τη βελτίωση της ποιότητας της ΠΕΦ περιλαμβάνουν τη μείωση της ηλικίας υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης ή τη διασφάλιση καθολικής δωρεάν πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση, την κατασκευή και την ανακαίνιση παιδικών σταθμών, καθώς και την αύξηση των διδασκτρών για τη φοίτηση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς. Θα εξακολουθήσουν να απαιτούνται στοχευμένες προσπάθειες για τη στήριξη των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού.

Η συνεχιζόμενη κρίση έδειξε ότι χαρακτηρίζεται από **ισχυρή διάσταση φύλου**. Με το κλείσιμο των σχολείων κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το βάρος της (μη αμειβόμενης) φροντίδας αυξήθηκε τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες, αλλά επηρέασε περισσότερο τις γυναίκες. Η έλλειψη (ή η μείωση) της παροχής ΠΕΦ μείωσε με τη σειρά της τη στήριξη για τη συμμετοχή γονέων (ιδίως γυναικών) στην αγορά εργασίας, η οποία παραμένει ένας από τους αποτελεσματικότερους τρόπους αντιμετώπισης των βαθύτερων αιτίων της παιδικής φτώχειας.

Η έλλειψη οικονομικά προσιτής στέγασης, **η έλλειψη στέγης και ο αποκλεισμός από τη στέγαση** αποτελούν συνεχώς εντονότερο πρόβλημα στην ΕΕ. Λόγω της πανδημίας τα ποσοστά των αστέγων αυξήθηκαν και άλλο, καθώς η κρίση στέρησε από πολλά νοικοκυριά τη δυνατότητα να αντεπεξέρχονται σε κατάλληλη στέγαση, ενώ παράλληλα σταμάτησε την κατασκευή νέων κατοικιών. Οι χαμηλοεισοδηματίες ιδιοκτήτες και οι ιδιώτες ενοικιαστές επηρεάστηκαν ιδιαίτερα, αλλά και τα άτομα με μέσο εισόδημα επιβαρύνθηκαν από την αύξηση του κόστους στέγασης και συντήρησης.

Τα μέτρα για την προστασία των ενοικιαστών και των δανειοληπτών ενυπόθηκων δανείων περιλάμβαναν ελαφρύνσεις στις πληρωμές στεγαστικών δανείων, ενυπόθηκων δανείων και άλλων δαπανών ακινήτων, την αναστολή εξώσεων για τη διάρκεια της κρίσης και νέα δάνεια χαμηλού ή άτοκου δανεισμού σε ιδιώτες. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν επίσης εντείνει τις υπηρεσίες στήριξης και φροντίδας που παρέχουν αστέγους αυξάνοντας τα καταλύματα, μετατρέποντας νυχτερινά καταλύματα σε ημερήσια και διανέμοντας πακέτα βοήθειας (τρόφιμα και προϊόντα υγιεινής). Τα σχέδια των κρατών μελών για τους εμβολιασμούς θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι περιλαμβάνονται επαρκώς σε αυτά τα άτομα που βρίσκονται σε καταφύγια και τα άστεγα άτομα. Οι διαρθρωτικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση του φαινομένου των αστέγων και του αποκλεισμού από τη στέγαση, θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα σε ολοκληρωμένες προσεγγίσεις που συνδυάζουν την πρόληψη, την ταχεία πρόσβαση σε μόνιμη στέγαση και την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών. Πρέπει επίσης να επιταχυνθεί η κατασκευή νέων κοινωνικών κατοικιών.

Μεταρρυθμίσεις στον τομέα των συντάξεων

Οι συντάξεις, λόγω της μεγάλης δημοσιονομικής τους επιβάρυνσης και της αυξανόμενης κοινωνικής σημασίας τους λόγω της γήρανσης των κοινωνιών της Ευρώπης και των μεταβαλλόμενων αγορών εργασίας, αποτέλεσαν τομέα εστίασης από την εκκίνηση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Τα τελευταία χρόνια, περίπου τα τρία τέταρτα των κρατών μελών έχουν λάβει σύσταση για τη λειτουργία του συνταξιοδοτικού τους συστήματος. Το 2020 οι ειδικές περιστάσεις και ο έκτακτος χαρακτήρας της κρίσης COVID-19 είχαν ως αποτέλεσμα το Συμβούλιο να μην εκδώσει ΣΑΧ για τις συντάξεις, παρά το γεγονός ότι τα συνταξιοδοτικά ζητήματα αναφέρονταν στις αιτιολογικές σκέψεις των συστάσεων. Επανερχόμενη στο ζήτημα, η ΕΚΠ προσάρμοσε την προσέγγισή της όσον αφορά την επισκόπηση και οι συνήθειες ανά χώρα επισκοπήσεις σε αυτόν τον τομέα πολιτικής πραγματοποιήθηκαν μέσω θεματικής συζήτησης.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης κατέστη προφανές ότι οι δημόσιες συντάξεις συνέχισαν να εγγυώνται στους περισσότερους συνταξιούχους σταθερή πηγή εισοδήματος σε όλα τα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να θεωρηθεί αναμενόμενο ότι η κρίση της Covid-19, με τον σημαντικό αντίκτυπό της στην αγορά εργασίας και στις χρηματοπιστωτικές αγορές, θα επηρεάσει επίσης τα εισοδήματα των ηλικιωμένων και θα ασκήσει περαιτέρω πίεση στη χρηματοδότηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, στα οποία οι επιπτώσεις της πανδημίας δεν είναι ακόμη πλήρως ορατές.

Παρά τον σχετικά περιορισμένο αντίκτυπο της πανδημίας στα συνταξιοδοτικά συστήματα βραχυπρόθεσμα, υπάρχουν ορισμένες πιο μακροπρόθεσμες προκλήσεις που σχετίζονται με τη διατήρηση της επάρκειας και της βιώσιμης χρηματοδότησης των συντάξεων στο πλαίσιο μιας γηράσκουσας κοινωνίας και μιας μεταβαλλόμενης οικονομίας και αγοράς εργασίας. Δεδομένης της πολυπλοκότητας των προκλήσεων, τα κράτη μέλη εφαρμόζουν μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο πολυετών κύκλων.

Η συνηθέστερη προσέγγιση σε προηγούμενες μεταρρυθμίσεις επικεντρωνόταν στην αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης. Τα τελευταία έτη τα κράτη μέλη αύξησαν τις νόμιμες ηλικίες συνταξιοδότησης, περιόρισαν την πρόσβαση σε πρόωρη συνταξιοδότηση, αναθεώρησαν τις ανταποδοτικές απαιτήσεις και ενίσχυσαν τα (αντι)κίνητρα για να ενθαρρύνουν τη συνταξιοδότηση πιο αργά. Οι ευέλικτες δυνατότητες συνταξιοδότησης, που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της παράτασης του επαγγελματικού βίου και στην αποθάρρυνση της πρόωρης συνταξιοδότησης, είναι όλο και πιο διαδεδομένες. Πολλές από τις μεταρρυθμίσεις περιλάμβαναν την εισαγωγή μηχανισμών αυτόματης προσαρμογής, οι οποίοι συνδέουν ευθέως βασικές συνταξιοδοτικές παραμέτρους, όπως η ηλικία συνταξιοδότησης ή οι παροχές, με τη δημογραφική αλλαγή.

Πρόσφατες μεταρρυθμίσεις δείχνουν επίσης μια τάση προς τη σταδιακή κατάργηση των ειδικών συντάξεων που παρέχουν προτιμησησική μεταχείριση σε ορισμένες ομάδες του πληθυσμού. Ορισμένες μεταρρυθμίσεις βελτίωσαν την πρόσβαση ατόμων - που εργάζονται σε άλλα είδη εργασίας εκτός της μόνιμης πλήρους απασχόλησης - στα συνταξιοδοτικά συστήματα, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά κενά. Ορισμένες μεταρρυθμίσεις εξέτασαν επίσης τον ρόλο των επικουρικών συντάξεων στο εισόδημα των ηλικιωμένων.

Από τη θεματική συζήτηση της ΕΚΠ προέκυψε ότι, παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί, θα απαιτηθούν πρόσθετες προσπάθειες για να αντιμετωπισθούν οι προκλήσεις που συναντούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα σε ολόκληρη την ΕΕ όσον αφορά την επάρκεια και τη βιωσιμότητά τους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεχίσουν να δραστηριοποιούνται για την παράταση του επαγγελματικού βίου. Οι προσπάθειες για να προσαρμοστεί η ηλικία συνταξιοδότησης ή οι απαιτήσεις σταδιοδρομίας και οι παροχές ή τα ποσοστά σώρευσης που αντικατοπτρίζουν την αύξηση του προσδόκιμου ζωής, θα πρέπει να συμπληρώνονται με ευέλικτες επιλογές εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας συνδυασμού των συντάξεων με αποδοχές από εργασία. Η αύξηση της ευαισθητοποίησης και η αύξηση της ελκυστικότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων για τους ανθρώπους νωρίτερα στη σταδιοδρομία τους μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των εργαζομένων. Υπό την έννοια αυτή, η προβολή της παράτασης του επαγγελματικού βίου θα πρέπει να ξεκινά νωρίτερα στη σταδιοδρομία και όχι μόνο όταν το άτομο πλησιάζει την ηλικία συνταξιοδότησης. Τα φορολογικά κίνητρα για ετεροχρονισμένη συνταξιοδότηση ή για επένδυση σε επικουρικές συντάξεις θα εξακολουθήσουν να διαδραματίζουν κάποιο ρόλο, αν και πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά το διανεμητικό τους αποτέλεσμα.

Ταυτόχρονα, η εξασφάλιση εργασιακού βίου μεγαλύτερης διάρκειας, αποτελεί οριζόντιο θέμα, που πρέπει να προβληθεί με δράσεις σε ποικίλους τομείς πολιτικής. Απαραίτητη προϋπόθεση για τον σκοπό αυτό είναι οι αγορές εργασίας να επιτρέπουν την παράταση του επαγγελματικού βίου· ένα τέτοιο στοιχείο περιλαμβάνει επιλογές διά βίου μάθησης και εξασφάλιση ενός ευέλικτου, υγιούς και ασφαλούς εργασιακού περιβάλλοντος, κατάλληλου για τις ανάγκες των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Για να διευκολυνθεί η παραμονή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας στην εργασία, απαιτείται πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες. Η ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων πολιτικών και η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των οργάνων της κοινωνίας των πολιτών, εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη στρατηγικών για την παράταση του επαγγελματικού βίου.

Οι επισκοπήσεις της ΕΚΠ κατέδειξαν επίσης ότι οι άτυπα απασχολούμενοι και οι αυτοαπασχολούμενοι εξακολουθούν να μην προστατεύονται επαρκώς, γεγονός που υπονομεύει τόσο την ορθότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, όσο και τη βάση εισφορών σε αυτά. Οι ομάδες αυτές, καθώς και τα χαμηλότερα εισοδήματα εν γένει, έχουν επίσης μικρότερη πρόσβαση σε συστήματα επικουρικής συνταξιοδότησης. Ως εκ τούτου, απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για να εξασφαλιστεί επαρκής κάλυψη και ευκαιρίες για την απόκτηση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για τους εν λόγω εργαζομένους - σε συνέχεια της σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία⁴ - και για την προσαρμογή των συνταξιοδοτικών συστημάτων στη μεταβαλλόμενη φύση της εργασίας, ώστε όλοι οι εργαζόμενοι να προστατεύονται καλύτερα.

⁴ Σύσταση του Συμβουλίου της 8ης Νοεμβρίου 2019 σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία για τους εργαζομένους και τους αυτοαπασχολούμενους.

Οι προηγούμενες μεταρρυθμίσεις συνέβαλαν, κατά μέσο όρο, στη σταθεροποίηση των μακροπρόθεσμων συνταξιοδοτικών δαπανών, συχνά όμως εις βάρος της μελλοντικής επάρκειας των συντάξεων. Κατά συνέπεια, παραμένει έντονη η πρόκληση να εξασφαλιστεί επαρκής χρηματοδότηση για ικανοποιητικές παροχές και την κάλυψη των συντάξεων. Από τις συζητήσεις προέκυψε ότι σε αρκετά κράτη μέλη παρατηρείται συνεχής μετατόπιση από τη χρηματοδότηση από εισφορές σε χρηματοδότηση που βασίζεται περισσότερο στη φορολογία. Δεδομένων των διαφορετικών εθνικών συνθηκών, η υλοποίηση των κοινωνικών στόχων των συνταξιοδοτικών συστημάτων με παράλληλη διατήρηση της βιωσιμότητάς τους, ενδέχεται να χρειαστεί διαφορετικές προσεγγίσεις χρηματοδότησης στα κράτη μέλη.

Υπό το πρίσμα των παρατηρήσεων αυτών, η ΕΚΠ ζητεί μια ευρεία και ανοικτή συζήτηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα συνταξιοδοτικά συστήματα και τα συστήματα κοινωνικής προστασίας γενικότερα μπορούν να εξασφαλίζουν επαρκείς παροχές, δεδομένης της γήρανσης του πληθυσμού και των μεταβαλλόμενων αγορών εργασίας. Λεπτομερέστερη ανάλυση των βασικών κοινών προκλήσεων μπορεί να βρει κανείς στην κοινή έκθεση του 2021 για την επάρκεια των συντάξεων, την οποία εκπόνησαν η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης

Η πανδημία COVID-19 άσκησε πρωτοφανή πίεση στα εθνικά συστήματα υγείας, αποκαλύπτοντας τις υφιστάμενες διαρθρωτικές αδυναμίες τους και τονίζοντας την ανάγκη βελτίωσης της ετοιμότητάς τους για την καλύτερη αντιμετώπιση των καταστάσεων κρίσης σε όλα τα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου, ο κύκλος του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου του 2020 έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και όλα τα κράτη μέλη έλαβαν ΣΑΧ για την αντιμετώπιση της ανθεκτικότητας των συστημάτων τους.

Επιπλέον, ανάλογα με το κράτος μέλος, δόθηκε επίσης έμφαση στα εξής: ελλείψεις εργατικού δυναμικού και συνθήκες εργασίας (ΒΛ, ΚΡ, ΚΥ, ΤΣ, ΔΑ, ΕΣ, ΙΣ, ΦΙ, ΓΑ, ΟΥ, ΙΡ, ΙΤ, ΛΕ, ΛΙ, ΛΞ, ΜΑ, ΚΧ, ΡΜ, ΣΚ, ΣΝ, ΣΔ)· τη διαθεσιμότητα ιατρικών προϊόντων και υποδομών ζωτικής σημασίας (ΒΕ, ΔΑ, ΕΣ, ΙΣ, ΓΑ, ΟΥ, ΙΤ, ΛΕ, ΛΙ, ΜΑ, ΡΜ, ΣΚ, ΣΝ, ΣΔ)· προσβασιμότητα, ποιότητα και διαθεσιμότητα της περίθαλψης (ΒΛ, ΚΥ, ΕΛ, ΚΡ, ΕΣ, ΦΙ, ΛΕ, ΛΙ, ΠΡ, ΡΜ)· υποδομές υγείας για την ηλεκτρονική υγεία και την ανάπτυξή της (ΚΡ, ΤΣ, ΓΑ, ΓΕ, ΙΣ, ΛΞ, ΛΕ, ΚΧ, ΠΛ)· μετατόπιση της περίθαλψης από τα νοσοκομεία σε κέντρα εξωνοσοκομειακής περίθαλψης (ΑΥ, ΤΣ, ΕΣ, ΟΥ, ΙΡ, ΜΑ, ΣΚ)· τον γενικό συντονισμό, τη διακυβέρνηση και την ενοποίηση της περίθαλψης (ΚΡ, ΤΣ, ΦΙ, ΙΤ, ΛΞ, ΣΚ)· και τις οικονομικές δυνατότητες του συστήματος υγείας (ΒΛ, ΛΙ, ΠΛ).

Οι επισκοπήσεις ανά χώρα της ΕΚΠ και η ειδική θεματική συζήτηση επιβεβαίωσαν ότι, στον απόηχο της πανδημίας COVID-19, όλα τα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα έκτακτης ανάγκης για να στηρίξουν τη λειτουργία των συστημάτων υγείας τους. **Η χρηματοδότηση για την υγεία αυξήθηκε σημαντικά** με την ανακατανομή κονδυλίων από άλλες θέσεις του εθνικού προϋπολογισμού, καθώς και από διάφορα μέσα της ΕΕ. Η πρόσθετη χρηματοδότηση χρησιμοποιήθηκε για να επεκταθούν οι δυνατότητες εντατικής θεραπείας και για να εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα ιατρικών προμηθειών ζωτικής σημασίας και υγειονομικού προσωπικού. Ορισμένα κράτη μέλη έλαβαν επίσης μέτρα για την αποζημίωση των νοσοκομείων, των παρόχων υγειονομικής περίθαλψης και των ιδρυμάτων για τις οικονομικές απώλειες που οφείλονται στις σχετιζόμενες με τη νόσο COVID-19 αλλαγές στη ζήτηση και την προσφορά ιατρικής περίθαλψης, όπως, για παράδειγμα, μη κατειλημμένες νοσοκομειακές κλίνες λόγω της αναβολής της προγραμματισμένης θεραπείας εξαιτίας της κρίσης.

Η κρίση κατέστησε επίσης σαφές ότι ορισμένα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν **διαρθρωτικές ελλείψεις σε εργαζομένους στον τομέα της υγείας, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν**. Όταν εκδηλώθηκε η πανδημία, όλα τα κράτη μέλη εφάρμοσαν έκτακτα μέτρα στήριξης για να αντιμετωπίσουν την περιορισμένη διαθεσιμότητα υγειονομικού προσωπικού. Το νοσοκομειακό προσωπικό πρώτης γραμμής έλαβε πρόσθετη αποζημίωση και συστάθηκαν υπηρεσίες υποστήριξης της ψυχικής υγείας σε ορισμένα κράτη μέλη. Ενισχύθηκαν οι ευκαιρίες κατάρτισης για τη διευκόλυνση της επανατοποθέτησης προσωπικού σε άλλα καθήκοντα και τοποθετήθηκαν φοιτητές και φοιτήτριες ιατρικής, εθελοντές και στρατιωτικό προσωπικό για την εκτέλεση ορισμένων μη κλινικών καθηκόντων.

Έγιναν επίσης αλλαγές στους ρόλους και τις αρμοδιότητες των εργαζομένων στον τομέα της υγείας σε ατομικό και οργανωτικό επίπεδο. Στα νοσοκομεία, το υφιστάμενο προσωπικό προσαρμόστηκε και επανατοποθετήθηκε σε άλλα καθήκοντα για την αντιμετώπιση της επιδημικής έξαρσης. Η οργάνωση των προγραμμάτων παροχής περίθαλψης που δεν συνδέονταν με τη νόσο COVID επανεξετάστηκε ώστε να βελτιστοποιηθούν οι κλινικοί ρόλοι. Ο ρόλος των φαρμακοποιών στα φαρμακεία και των γενικών ιατρών διευρύνθηκε σε πολλές χώρες, τουλάχιστον προσωρινά, ώστε να μειωθεί η ανάγκη για ιατρικές επισκέψεις ασθενών που δεν έχουν προσβληθεί από τη νόσο COVID-19. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν μακροπρόθεσμα οι προκλήσεις όσον αφορά το εργατικό δυναμικό, πολλά κράτη μέλη ανέφεραν μέτρα για τη χρηματοδότηση της δημιουργίας πρόσθετων θέσεων εργασίας στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, για τη βελτίωση της ελκυστικότητας του ιατρικού επαγγέλματος και για την παροχή στο υπάρχον προσωπικό πρόσθετων ευκαιριών κατάρτισης και εξειδίκευσης. Στην αμέσως μετά την πανδημία φάση, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην επιβάρυνση των επαγγελματιών του τομέα της υγείας λόγω της συσσώρευσης προγραμματισμένων ιατρικών πράξεων που αναβλήθηκαν εξαιτίας της κρίσης.

Η κρίση ανέδειξε τη **σημασία των ισχυρών δικτύων ασφαλείας** για την παροχή πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη στους πλέον ευάλωτους, καθώς και τη **στρατηγική ανάγκη για αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας και υγειονομικής περίθαλψης**. Οι δράσεις των κρατών μελών για την παροχή οικονομικής στήριξης, καθώς και για τη διασφάλιση της συνεχούς πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη φαίνεται ότι έχουν μετριάσει — αλλά δεν έχουν εξαλείψει εντελώς — τον αντίκτυπο της πανδημίας στους πλέον ευάλωτους, οι οποίοι μέχρι σήμερα έχουν πληγεί περισσότερο από τις επιπτώσεις της πανδημίας στην υγεία. Επιπλέον, η επικέντρωση στους ασθενείς που πάσχουν από COVID-19 και η επείγουσα περίθαλψη που χρειάζονταν κατά την αρχική φάση της πανδημίας είχαν ενδεχομένως ως αποτέλεσμα να δοθεί λιγότερη προσοχή στους μείζονες κοινωνικούς παράγοντες που ευθύνονται για μεγαλύτερη ευπάθεια σε προβλήματα υγείας — παράγοντες όπως μοναξιά, ανθυγιεινός τρόπος ζωής και φυσικό περιβάλλον, καθώς και άλλα κοινωνικά προβλήματα, όπως οι συνθήκες στέγασης, τα χρέη και το άγχος.

Στην μετά την πανδημία περίοδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να **επικεντρωθούν εκ νέου στην πρόληψη και την προαγωγή της υγείας**, καθώς και να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για τη **βελτίωση της παροχής πρωτοβάθμιας περίθαλψης**. Αυτό όχι μόνο θα προωθήσει καλύτερα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας για τον πληθυσμό, αλλά και θα μετριάσει την ανάγκη για εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό και δαπανηρή νοσοκομειακή περίθαλψη. Επίσης σημαντικό είναι η βραχυπρόθεσμη στήριξη να μετουσιωθεί σε δράσεις που επιτυγχάνουν μακροπρόθεσμες βελτιώσεις, σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Πολλές από τις πτυχές που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τον σκοπό αυτό βρίσκονται εκτός του τομέα της υγείας, π.χ. εργασία και εργατικό δυναμικό, εκπαίδευση, φυσικό περιβάλλον διαβίωσης και κοινωνική ασφάλιση. Αυτό σημαίνει ότι απαιτείται εντατικότερη **διατομεακή συνεργασία** μεταξύ υπουργείων — αλλά και ενδιαφερόμενων μερών.

Η έξαρση της νόσου COVID-19 λειτούργησε επίσης ως **καταλύτης για την καινοτομία**. Οι προσπάθειες για να περιοριστεί η εξάπλωση του ιού και παράλληλα να διατηρηθεί η ποιότητα των υπηρεσιών πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, οδήγησαν σε άνευ προηγουμένου αύξηση της χρήσης της τηλεϊατρικής και άλλων ψηφιακών λύσεων σε όλα τα κράτη μέλη. Με την αντικατάσταση των δια ζώσης επισκέψεων και τον εξορθολογισμό της εκτίμησης των υπηρεσιακών αναγκών, η αυξημένη χρήση της τηλεϊατρικής έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει την πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη, να μειώσει το συνολικό κόστος και τις περιφερειακές ανισότητες όσον αφορά την πρόσβαση, και μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση των ελλείψεων εργαζομένων στον τομέα της υγείας.

Ταυτόχρονα, η καινοτομία στην παροχή υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης ενέχει τον κίνδυνο να αυξήσει το ψηφιακό χάσμα που συνδέεται με περιορισμένες ψηφιακές δεξιότητες και ζητήματα πρόσβασης σε ΤΠ. Αυτό θα μπορούσε να έχει αρνητικό αντίκτυπο σε κοινωνικές ομάδες μειονεκτικής κοινωνικοοικονομικής κατάστασης ή σε άτομα σε περιοχές με λιγότερο ανεπτυγμένες ψηφιακές υποδομές. Στις ομάδες αυτές πρέπει να παρέχονται πρόσθετες πληροφορίες και υποστήριξη ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν θα μείνουν πίσω. Μπορεί να χρειαστεί να διατηρηθεί μια μεικτή προσέγγιση, με συνδυασμό ψηφιακής και φυσικής παροχής υπηρεσιών υγείας, ώστε να προωθηθεί η πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη για όλους.

Στο πλαίσιο μακροπρόθεσμης προοπτικής, ορισμένα κράτη μέλη προχωρούν στην **εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης** οι οποίες είχαν δρομολογηθεί πριν από την πανδημία. Άλλα κράτη μέλη παρουσίασαν νέα ολοκληρωμένα σχέδια για μεταρρυθμίσεις του συστήματος υγείας, τα οποία προβλέπουν σημαντικές νέες επενδύσεις στους τομείς της υγείας και της μακροχρόνιας φροντίδας επί σειρά ετών και με ενωσιακή χρηματοδοτική στήριξη. Πολλά κράτη μέλη συγκροτούν επίσης εξεταστικές επιτροπές για να αντλήσουν διδάγματα από την κρίση. Η λήψη μέτρων με βάση τα πορίσματα τέτοιων εξεταστικών επιτροπών θα μπορούσε να οδηγήσει σε βελτιωμένα μέτρα στο πλαίσιο της ετοιμότητας για τη μελλοντική αντιμετώπιση κρίσεων.

Μεταρρυθμίσεις στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας

Ο ισχυρός αντίκτυπος της πανδημίας Covid-19 στην παροχή μακροχρόνιας φροντίδας ανέδειξε την ανάγκη επανεξέτασης των εξελίξεων στον εν λόγω τομέα. Το 2020 τρία κράτη μέλη (ΦΙ, ΠΡ, ΣΝ) έλαβαν ΣΑΧ για τη βελτίωση της πρόσβασης και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων τους μακροχρόνιας φροντίδας. Περαιτέρω ζητήματα όπως η βιωσιμότητα, η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας, η πρόσβαση, η οικονομική προσιτότητα και η ποιότητα της φροντίδας αποτυπώνονται στο αιτιολογικό των ΣΑΧ του 2020 για ορισμένα κράτη μέλη.

Οι επισκοπήσεις της ΕΚΠ και οι σχετικές θεματικές συζητήσεις επιβεβαίωσαν ότι τα συστήματα μακροχρόνιας φροντίδας έχουν επηρεαστεί σημαντικά από την πανδημία. Η θνησιμότητα στους οίκους ευγηρίας αποτέλεσε σημαντικό μέρος όλων των θανάτων που σχετίζονται με τη νόσο COVID-19, λόγω της μεγάλης ευπάθειας στη νόσο των ηλικιωμένων που διαβιούν στα ιδρύματα αυτά και - ιδίως κατά τους πρώτους μήνες της πανδημίας - λόγω προβλημάτων δυναμικότητας όσον αφορά τις εξετάσεις ανίχνευσης και έλλειψης εξοπλισμού ατομικής προστασίας. Η κοινωνική αποστασιοποίηση και η απομόνωση είχαν συχνά αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία (ιδίως την ψυχική υγεία) και στην ευεξία των ανθρώπων που διαβιούν σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας. Ο συνδυασμός της εργασίας με τις ευθύνες φροντίδας των άτυπων φροντιστών, οι περισσότερες από τις οποίες είναι γυναίκες, έχει γίνει δυσκολότερος. Σε ορισμένες χώρες, οι πάροχοι επαγγελματικής υποστήριξης μείωσαν τις υπηρεσίες τους, αυξάνοντας περαιτέρω την ψυχολογική πίεση που αντιμετωπίζουν οι φροντιστές.

Οι δημόσιες αρχές ανταποκρίθηκαν στην πληθώρα των προκλήσεων με τη θέσπιση μιας σειράς βραχυπρόθεσμων μέτρων για τη διατήρηση της παροχής μακροχρόνιας φροντίδας και την προστασία της ζωής των χρηστών και των φροντιστών. Η στενή συνεργασία των κοινωνικών και των υγειονομικών αρχών επισημάνθηκε ως ιδιαίτερα σημαντική για τον περιορισμό της πανδημίας, ωστόσο οι επισκοπήσεις της ΕΚΠ κατέδειξαν ότι θα πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών και των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης.

Πέραν της πανδημίας COVID-19 και υπό το πρίσμα της γήρανσης του πληθυσμού της Ευρώπης, τα κράτη μέλη πρέπει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προκλήσεων σε σχέση με τη μακροχρόνια φροντίδα. Μεταξύ άλλων, πρόκειται συγκεκριμένα για: παροχή οικονομικά προσιτής και κατάλληλης πρόσβασης σε υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας για όλους όσοι έχουν ανάγκη· παροχή υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας καλής ποιότητας· εξασφάλιση επαρκούς εργατικού δυναμικού στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας και στήριξη των άτυπων φροντιστών· και χρηματοδότηση των συστημάτων μακροχρόνιας φροντίδας σε μια εποχή όπου αυξάνεται η ζήτηση για φροντίδα ενώ συρρικνώνεται το εργατικό δυναμικό. Λεπτομερέστερη ανάλυση των βασικών κοινών προκλήσεων μπορεί να βρει κανείς στην κοινή έκθεση του 2021 για τη μακροχρόνια φροντίδα, την οποία εκπόνησαν η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Παράρτημα 1: Ανά χώρα συμπεράσματα στο πλαίσιο της πολυμερούς εποπτείας της Επιτροπής Απασχόλησης

Παράρτημα 2: Ανά χώρα συμπεράσματα στο πλαίσιο των πολυμερών επισκοπήσεων εφαρμογής της ΕΚΠ

Παράρτημα 3: Ανά χώρα συμπεράσματα στο πλαίσιο των κοινών πολυμερών επισκοπήσεων της Επιτροπής Απασχόλησης και της ΕΚΠ